

Instituții centrale în spațiul românesc

Schița lecției

1. Domnia
2. Sfatul domnesc
3. Adunarea Țării
4. Biserica
5. Armata
6. Administrația
7. Justiția

Instituții centrale

- instituțiile centrale au apărut odată cu formarea statelor medievale românești
- în Transilvania și-a făcut simțită prezența dominația maghiară în privința organizării interne
- în Țara Românească și în Moldova, instituțiile au avut un caracter bizantin
- principalele instituții: Domnia, Sfatul Domnesc, Adunarea Țării și Biserica

Domnia

Trăsături:

- a fost **principala instituție centrală** din Țara Românească și Moldova
- **puterea domnului** era considerată de **origine divină**
- domnul era uns de mitropolit → prin ungere devenea conducător "din mila lui Dumnezeu"
- titulatura domnului reflectă puterea domnească, întreaga autoritate de care se bucura domnul
  - exemplu de titulatură: ***În Hristos Dumnezeu, binecredinciosul și de Hristos iubitorul și singur stăpânitorul, Io Mircea mare voievod și domn*** (particula **Io** vine de la "Ioannes" și înseamnă "cel

ales de Dumnezeu”, **voievod** = conducător suprem al armatei, **domn** vine de la ”dominus” și înseamnă ”stăpân al pământurilor și al locuitorilor țării”)

- **succesiunea la domnie** se făcea pe cale **ereditar-electivă**. Domnul prelua tronul doar după ce era uns cu untdelemn de către mitropolit
  - **ereditar** = candidatul trebuia să fie de ”os domnesc”, adică să provină din cele două familii domnitoare: a Basarabilor în Țara Românească și a Bogdăneștilor în Moldova (nu exista dreptul primului născut la tron și putea fi ales domn oricare dintre descendenții domnului, indiferent dacă era legitim sau nu. Au existat domni care și-au asociat fiul cel mare la domnie, tocmai pentru a evita luptele pentru tron, dar și amestecul boierimii. Candidatul trebuia să întrunească două condiții pentru a deveni domn: să fie de sex masculin și să fie integru fizic)
  - **electiv** = dreptul boierilor de a alege domnul (uneori alegerea boierilor trebuia confirmată și de Adunarea Țării)

Atribuțiile domnului:

- atribuții politice → stabilea politica externă, declara război, încheia pace, încheia tratate cu celelalte state
- atribuții militare → era conducător suprem al armatei
- atribuții administrative → numea dregătorii (boieri cu funcții)
- atribuții judecătorești → era instanța supremă de judecată
- atribuții financiare → stabilea impozitele și bătea monedă
- atribuții legislative → emitea hrisoave (legi) și acorda privilegii negustorilor
- atribuții religioase → domnul era apărătorul Bisericii, el confirma episcopii, mitropolitul și întemeia biserici și mănăstiri

Evoluția instituției domniei:

- secolul XVI: **crește influența Imperiului Otoman** → **domnul era confirmat** de către sultan
- sfârșitul secolului XVI - secolul XVII: **crește influența boierimii** → se instituie **regimul boieresc** sau **nobiliar** → turcii numeau domni din rândul pretendenților care plăteau cei mai mulți bani

- secolul XVIII: **instaurarea regimului fanariot** în Moldova (1711) și în Țara Românească (1716)

Trăsăturile regimului fanariot:

- domnii pământenii erau înlocuiți cu domni străini (în special greci), majoritatea provenind din cartierul Fanar din Constantinopol
- domniile erau de scurtă durată
- domnul era numit direct de sultan → era un simplu funcționar al Porții
- armata era desființată
- autonomia țării era încălcată
- fiscalitatea era excesivă

Sfatul domnesc

- a fost instituția centrală de guvernare în Țara Românească și Moldova
- avea rol consultativ: îl ajuta pe domn în politica internă și externă
- la început a fost alcătuit din marii boieri, apoi din boierii cu dregătorii. Un alt membru al Sfatului domnesc era mitropolitul, care era sfătuitor al domnului și cel care îi ținea locul în caz de absență a voievodului.
- avea atribuții politice, fiscale și judecătorești: asista domnul la scaunul de judecată, participa la încheierea tratelor de alianță etc.
- **dregătorii:**
  - Banul Olteniei (în Țara Românească)- guvernator al Olteniei
  - Portarul Sucevei (în Moldova) - comandant militar
  - logofătul - șeful Cancelariei domnești
  - vornicul - șeful Curții domnești
  - vistiernicul - administrator al finanțelor, gestiona veniturile țării
  - spătarul (în Țara Românească) / hatmanul (în Moldova) - purtător de spadă, comandant militar
  - postelnicul - șeful diplomației: primea solii străini, se ocupa de ceremonialul primirii lor

De la Sfatul domnesc la divan

- sfârșitul secolului XVI: **crește influența Imperiului Otoman** → Sfatul domnesc devine **divan**
- crește numărul dregătoriilor, care vor fi cumpărate
- în Divan pătrund elemente greco-levantine

Adunarea Țării

- avea rol consultativ
- nu avea caracter permanent
- erau convocate pentru confirmarea domnului
- importanța sa a scăzut în timpul domniilor fanariote
- în Transilvania, Adunarea Țării a purtat numele de Congregații Generale
- cea mai veche mențiune despre această instituție datează din 1288 când au fost convocate Congregațiile Generale în Transilvania
- **componentă:**
  - boieri
  - clerul înalt
  - curteni

Biserica

- **în Țara Românească și Moldova**
  - a fost una din principalele instituții ale statelor medievale românești
  - a fost organizată după model bizantin
  - deținea puterea pe plan spiritual
  - Biserica Ortodoxă se afla sub ascultarea Patriarhiei din Constantinopol
  - întemeierea mitropoliilor a consolidat ortodoxismul și a oferit o legitimare ecleziastică Țărilor Române
  - mitropolitul trebuia să fie recunoscut de către domn
  - la înscăunare, domnul era uns de către mitropolit
- **în Transilvania**
  - 1366: Ludovic I de Anjou condiționează **calitatea de nobil** de **apartenența la catolicism**

- 1437: Unio Trium Nationum → sistemul celor **trei națiuni privilegiate**: nobilimea (majoritară era cea maghiară), sași și secui → **românii deveneau o națiune tolerată**
- 1568: Edictul de la Turda → **patru religii oficiale**: catolicismul, calvinismul, lutheranismul și unitarianismul → **ortodoxismul devenea o religie tolerată**
- 1699-1701: cele două diplome leopoldine → se recunoaște și organizează Biserica Unită (Biserica Greco-Catolică)

Armata

Armata era formată din:

- **oastea cea mică** (armată cu caracter permanent) – era alcătuită din dregători și curteni
- **oastea cea mare** (convocată doar în caz de primejdie) – erau convocați toți cei apti de război

Administrația

- **Transilvania era organizată administrativ-teritorial astfel:**
  - comitate (unități administrative specifice ungurilor – **primul comitat** a fost cel al **Bihorului**, menționat în **1111**)
  - districte / țări (unități administrative specifice românilor; sașii aveau două districte – Bistrița și Brașov)
  - scaune (unități administrative specifice sașilor și secuilor)

Organizarea administrativ-teritorială a Transilvaniei | sursa: wikipedia.org

Organizarea administrativ-teritorială a Transilvaniei | sursa: wikipedia.org

- **Țara Românească**

- era împărțită în **judete**
- puterea locală le revenea dregătorilor, care aveau atribuții administrative, fiscale și judecătorești

- **Moldova**

- era împărțită în **ținuturi**
- puterea locală le revenea dregătorilor, care aveau atribuții administrative, fiscale și judecătorești

Justiția

- **în Țara Românească și Moldova**

- judecătorul suprem era domnul, care avea "drept de viață și de moarte" asupra supușilor săi
- judecarea unor pricini era făcută conform **jus valahicum** (obiceiul pământului)
- nu au existat legi scrise
- justiția locală era împărțită de județ (Țara Românească) / șoltuz (Moldova) și de cei 12 pârgari
- primele coduri de legi apar în secolul al XVI-lea

- **în Transilvania**

- funcționează din 1517 Tripartitum-ul lui Werboczy (cod de legi)